

МИКОЛА ВАСИЛЬКО – ВИДАТНИЙ УКРАЇНСЬКИЙ ДИПЛОМАТ ПОЧАТКУ ХХ ст.

**ДОБРЖАНСЬКИЙ О. В.,
доктор історичних
наук, професор**

*Чернівецький
національний університет
імені Юрія Федьковича*

З іменем М. Василька історія розпорядилася так, як і з іменами багатьох інших відомих діячів української дипломатії періоду визвольних змагань 1917-1920 рр. У радянський час про нього були тільки лайливі згадки, з обов'язковими епітетами “австрійський барон ворог українського народу, німецький агент” і т. п. В умовах незалежності про М. Василька з'явилися перші наукові розвідки, для написання яких використовувалася інформація діаспорних видань, спогади, деякі архівні матеріали¹. Однак його постать та діяльність настільки багатопланова та різнобічна, що потребує подальших досліджень. Особливо цікавою є його дипломатична діяльність. У фондах Центрального державного архіву вищих органів влади та управління України зберігаються десятки справ з документами про діяльність М. Василька як посла УНР у Швейцарії та про його участь у вирішенні найрізноманітніших зовнішньополітичних проблем українського уряду. Можемо гордитися, що Буковина в буремні роки визвольних змагань 1917-1920 рр. змогла висунути на дипломатичну діяльність таку непересічну особистість, якою був М. Василько.

Васильки – давній український боярський буковинський рід, який зволожився (зрумунізувався) у період Молдавського князівства. З часів середньовіччя вони володіли маєтком Лукавець на Буковині.

У середині ХІХ ст. Юрій (Йордакі) Василько, який володів маєтками в Лукавцях і Берегометі, найвищою постановою імператора від 1 січня 1855 р. (диплом 14 липня 1855 р.) одержав орден Залізної Корони другого класу і титул барона¹. Юрій Василько мав двох синів, які й поклали початок двом лініям васильків-політиків. Старший син Олександр рицар фон Василько був маршалком Буковинського крайового

сейму в 1870-1871 рр.³. Йому було присвоєно почесний титул “Серецький” (від річки Серет, на якій лежало головне село його місцеперебування – Берегомет). Його нащадки стали відомими діячами румунського національного руху на Буковині кінця ХІХ – початку ХХ ст.

Інший син Юрія Василька Микола був обраний до Буковинського сейму від курії великих землевласників 7 лютого 1867 р.⁴. Однак особливої активності в сеймі не проявляв. Політика йому була явно не до душі. Тому вже на наступних виборах до сейму 1870 р. М. Василько (старший) не кандидував. Він мав славу великого філософа і мабуть тому досить швидко розчарувався в роботі сейму. Микола Василько володів невеликим маєтком в селі Слобода-Комарівці.

24 березня 1868 р. в сім’ї Миколи Василька в селі Слобода-Комарівці Сторожинецького повіту на Буковині народився син. Його також назвали Миколою (Ніколаусом). До 10 років малий Микола виховувався вдома під керівництвом матері. Домашнє навчання мало волосько-німецьке спрямування.

1878 р. батьки відправили Миколу Василька до Відня на навчання в престижному закритому навчальному закладі Терезіанум, щось на зразок Пажеського корпусу в Петербурзі. У ньому навчалися діти дворян, високопоставлених чиновників, військових. Директором Терезіануму на початку 80-х рр. ХІХ ст. був майбутній прем’єр-міністр Австрії барон Гавч. Юній Микола вже тоді завів знайомства з багатьма однолітками, які пізніше стали впливовими людьми у внутрішній та зовнішній політиці Австро-Угорської імперії (серед них і майбутній міністр закордонних справ Австро-Угорщини Оттокар Чернін).

Навчання у Відні М. Василько закінчив 1887 р. з хорошими успіхами. Він вільно володів румунською, німецькою, французькою, англійською мовами, добре знав латину та грецьку.

Після Терезіануму в 1887/88 рр. Микола проходив однорічну військову службу при 16 гусарському полку в Чернівцях. Через сім місяців служби його перевели в запас за станом здоров’я. Він вступив до Чернівецького університету, де навчався до 1891 р.⁵

За рік до закінчення вузу, після смерті батьків, М. Василько продав маєток в Слободі-Комарівцях і купив землю в українському селі Верхні Лукавці, яке, як вже згадувалося, понад 400 років було родовим гніздом Васильків. Саме тут він почав свою громадську діяльність. Його обрали місцевим старостою і він зацікавився проблемами простих селян-українців жителів села. Впродовж кількох наступних років Василько переймався інтересами українства, повертаючись до свого давнього етнічного коріння. Він брав уроки української мови в місцевого учителя, запровадив українську мову в громадському діловодстві та церковній службі, сприяв заснуванню сільської читальні. На кошти М. Василь-

ка в селі збудували нову церкву⁶. Швидкій українізації сприяло й те, що в нього склалися досить напружені стосунки з деякими лідерами румунського руху.

Спочатку М. Василько пристав до так званих консервативних русинів, які сповідували ідеї православної солідарності на Буковині та захисту інтересів автохтонних народів, тобто українців і румунів. Великий вплив на нього в цей час справляв відомий буковинський політик Василь Волян, який був одружений на тітці М. Василька. 1898 р. тридцятирічного М. Василька обрали депутатом буковинського сейму, а наступного року депутатом австрійського парламенту.

Саме депутатська діяльність зробила М. Василька популярним політиком. Досить швидко про нього почали говорити як про талановитого оратора, далекоглядного діяча, який вмів пророчувати свої дії на декілька кроків уперед. Певні сподівання деякий час на нього покладали москвофіли, до яких після смерті В. Воляна 1899 р. пристала частина колишніх консервативних русинів. Однак М. Василько не прагнув виправдовувати цих надій. З кінця ХІХ ст. він поступово все більше і більше зближувався з представниками народовського табору. Остаточно М. Василько пристав до народовців 1902 р., одразу зайнявши провідні позиції в українському національному русі на Буковині.

1903 р. разом з румунським демократичним політиком Аврелем Ончулом та лідером буковинських євреїв Бенно Штраухером М. Василько заснував міжнаціональне депутатське об’єднання “Вільнодумний союз”, яке розгорнуло активну боротьбу за реформування соціально-економічних та політичних відносин на Буковині. Хоча “Вільнодумний союз” через українсько-румунські суперечки розпався 1905 р., проекти реформ розроблені ним залишалися в центрі суспільного життя аж до 1914 р. і поступово втілювалися в життя⁷.

Безпосередньою заслугою М. Василько стало відкриття українських гімназій у Кіцмані (1903 р.) та Вижниці (1908 р.), збільшення дотацій українським товариствам Буковини крайовою та центральною владою, реформування буковинського сейму та виборчого закону для нього, запровадження нового громадського статуту, підвищення платні учителям, формування національно-демократичної партії тощо. Він послідовно відстоював інтереси Буковини, окремих її громад, простих обивателів на різних рівнях влади. Це зробило його надзвичайно популярним в народі. Прості українські селяни Буковини безспідставно були переконані, що тільки М. Василько може по-справжньому захистити їхні інтереси. Не випадково десятки громад сіл і містечок краю обрали його своїм почесним членом.

Після виборів 1907 року до австрійського парламенту М. Василько неодмінно очолював клуб

українських послів Буковини в цьому органі влади. Декілька разів він був також заступником голови спільного галицько-буковинського українського парламентського клубу. Щоправда навколо тактики, запропонованої М. Васильком, виникали суперечки, які, наприклад, в 1909 р. зумовили вихід М. Василька та буковинських депутатів з українського парламентського клубу. Але в 1911 р. знову було створене спільне буковинсько-галицьке українське об'єднання депутатів, яке діяло до початку війни.

В австрійському парламенті М. Василько відстоював помірковану лінію щодо владних структур. На перше місце він ставив тактику таємних домовленостей, закулісних угод, які вмів дуже добре втілювати в життя, використовуючи своїх друзів та знайомих у вищих ешелонах влади. З іменем М. Василька пов'язана австрофільська лінія в українському русі на західноукраїнських землях. Прихильники цієї течії мали на меті поєднати інтереси українства та інтереси імперії, були прагматичними і відзначалися певними здобутками на користь українства.

Перейшовши на українські національні позиції М. Василько повів активну боротьбу проти москвофілів. Особливого розголосу набув його виступ у парламенті 11 грудня 1909 р. із закликом на загальнодержавному рівні припинити москвофільську агітацію на західноукраїнських землях⁸. Завдяки активним діям М. Василька в 1910 р. москвофілам було завдано нищівного удару на Буковині і напередодні Першої світової війни вони перетворилися в невеличку групу фанатів, які не мали підтримки в народі. Послідовно М. Василько виступав проти агресивної політики Росії. Вже в 1911 р., виступаючи в парламентських делегаціях, він заявив, що в разі виникнення австрійсько-російського військового конфлікту українці Буковини і Галичини підтримають Австрію⁹. Ця заява всіляко дискутувалася в пресі, мала чимало прихильників і противників, але впевненість М. Василька викликала загальну повагу.

З початком Першої світової війни М. Василько активно працює в Головній українській раді, а потім Загальній українській раді, одночасно очолюючи Союз буковинських парламентських та сеймових послів. Він доклав чималих зусиль для створення організацій, які надавали допомогу українським біженцям. Широкого розголосу набула його ініціатива по створенню на Буковині гуцульського легіону добровольців. М. Василько сам їздив по гірських селах, агітуючи вступати в гуцульські стрільці українців, які з різних причин не були охоплені австрійською мобілізацією. Всього було набрано 1500 гуцульських стрільців, які в основному займалися охороною гірських доріг і перевалів¹⁰. Від самого початку гуцульські стрільці перебували під зверхністю австрійських військових, зокрема полковника жандармерії Е. Фішера.

Під час Першої світової війни постать М. Василька стала однією з ключових в українському русі. Він чи не єдиний серед українських політиків мав прямий вихід на міністерські кола, що в умовах безпарламентського режиму було дуже важливим. Але занадто лоялістська по відношенню до австрійської влади політика М. Василька мала й чимало противників, особливо в Галичині. Цим пояснюється його вихід у відставку з посади заступника голови ЗУР.

Політичний і дипломатичний хист М. Василька з усією повнотою розкрився в часи визвольних змагань українського народу 1917-1920 рр. Під час мирних переговорів у Брест-Литовську М. Василько довів свою впливовість та вміння вирішувати найскладніші проблеми. Не зумівши погодити усі питання з малодосвідченими представниками Центральної Ради, голова австро-угорської делегації на переговорах О. Чернін в секретній телеграмі до міністерства закордонних справ просив направити в Брест-Литовськ М. Василька з яким мав давні дружні стосунки. Але позиція М. Василька у Брест-Литовську виявилася не такою, як очікував від нього О. Чернін. Останній записав у щоденнику за 6 лютого 1918 р.: "Становище прояснилося ще й тому, що вчора приїхав лідер австрійських русинів, Микола Василько. І хоча він, очевидно захоплений тією роллю, що тепер грають у Бресті його русько-українські товариші, висловлюється тут більш національно шовіністично, ніж раніш у Відні, нам все-таки вдалося остаточно з'ясувати мінімум українських вимог"¹¹. М. Василько на перше місце поставив справді загальноукраїнські інтереси, проінформувавши делегацію УНР про реальне становище в Австро-Угорщині і настановив непохитно дотримуватись українських домагань. Під впливом М. Василька О. Чернін прийняв рішення підписати з УНР мирний договір і таємний додаток до нього. Безперечно, це був великий успіх українців і М. Василька як політика. Д. Дорошенко писав: "За його (М. Василька. – Авт.) допомогою Берестейський договір було уложено в дуже вигідних для України формах, треба було вміти його використати"¹².

Ще однією вдалою справою, до якої М. Василько мав безпосереднє відношення, стало визнання австрійцями на державному рівні назви українець, український, замість русин, руський. М. Василько разом з іншими українськими політиками наполегливо добивався цього впродовж кількох років. Нарешті в серпні 1917 р. імператор Карл I офіційно визнав національне ім'я українець. А 13 квітня 1918 р. Міністерство крайової оборони опублікувало указ щодо цього.

Впродовж 1918 р. події розгорталися надзвичайно швидко. М. Василько до кінця відстоював ідею про український автономний край у складі австрійської імперії. Він був учасником української конституанти 18-19 жовтня у Львові, а потім виїхав до Відня. Тут він заснував перше за-

кордонне представництво ЗУНР для Австрії (а фактично й для Німеччини). Ця місія утримувалася на кошти самого М. Василька. Головна мета М. Василька в цей час полягала в популяризації ідеї української незалежності у впливових колах Відня та Берліна. Про значення посольства ЗУНР у Відні свідчить хоча б те, що саме в цьому місті зосереджувався центр зовнішньополітичної діяльності західних українців. Дипломатичну роботу у Відні М. Василько виконував дуже успішно і це не було не помічено в Києві.

Після злуки ЗУНР та УНР, 10 травня 1919 р. М. Василько очолив посольство Української Народної Республіки у Швейцарії. Завдання, яке ставилося перед М. Васильком полягало в поглибленні зносин уряду УНР з іншими державами, посольства яких були представлені у Берні. Результатом його діяльності повинно було стати визнання України, зокрема, державами сусідами України. В кінці “Відпису” про призначення визначалися повноваження М. Василька: “Цим декретом уповноважується Вас, всі на території Швейцарії знаходячися (так в оригіналі. – Авт.) наші місії, і ті, котрі ще там прийдуть, чи то політичного, військового чи економічного рода (це відноситься і до українців, котрі мають державні повноваження) в їх діяльності наглядати; они всі є обов’язані, Вашим припорученням підлягати, за що Ви перед Правительством відвігальні будете”¹³.

Незважаючи на те, що М. Василька вважали “германофілом”, і ставлення до нього у Швейцарії могло бути насторожено-вичікувальним з боку представників країн Антанти, він розпочав активну дипломатичну діяльність, прагнучи якомога швидше налагодити стосунки з дипломатами Польщі, Румунії та Чехословаччини. З цією метою М. Василько робив не лише офіційні, але й приватні візити, стежив за тим, щоб утримувалися “на відстані” від Швейцарії ті особи з числа українських державних службовців, які могли зашкодити діяльності місії. Це пояснювалася ще й тим, що з другої половини 1919 р. уряд УНР змушений був змінити деякі напрямки своєї зовнішньополітичної діяльності і відмовитися від боротьби за Буковину та Бессарабію взамін на укладення угоди з Румунією та іншими сусідніми державами, які могли гарантувати і визнання України, і надання допомоги у боротьбі з її ворогами. В цьому плані показовим є те, що М. Василько намагався не допустити перебування в Швейцарії колишнього голови Надзвичайної дипломатичної місії УНР в Румунії Г. Гасенка, відомого своїми антирумунськими поглядами¹⁴. Причиною такого кроку було невдоволення румунського посланника змістом інтерв’ю Г. Гасенка, даного ним одній з газет, в якому колишній голова місії подавав свій погляд на ситуацію в українсько-румунських відносинах, втручаючись, на думку румунів, у внутрішні справи королівства¹⁵.

В перші місяці на посту голови бернської місії М. Василько найбільше уваги приділяв зміцненню відносин з Румунією та Польщею. У зв’язку з цим значно активізувалося його спілкування з новим головою Надзвичайної дипломатичної місії УНР в Румунії К. Мацієвичем. Воно розпочалося за ініціативою М. Василька. К. Мацієвич, вітаючи свого колегу із призначенням, подав аналіз внутрішніх подій у Румунії та зовнішньополітичного становища країни, акцентуючи увагу на тому, що приєднані Румунією території можуть бути невизнані Антантою, і через це Румунія шукає спільника, яким може виступити саме Україна¹⁶.

Щодо стосунків з польськими представниками, то в одному з листів до міністерства в липні 1919 р. М. Василько докладно описав зміст розмови з військовим аташе Польщі у Берні майором Гурком. З бесіди ставало зрозумілим, що майбутні зносини України та Польщі Гурко і польські дипломати значною мірою ставили в залежність від успіхів генерала А. Денікіна, активності селянських загонів, тобто подій в самій Україні. Аналізуючи становище у Польщі, згідно з інформацією аташе, М. Василько констатував, що заяви А. Денікіна про анексування Галичини та Бессарабії викликали в Польщі негативне ставлення до білогвардійської Росії. (Тут слід зазначити, що не лише А. Денікін, але й О. Колчак робили заяви про те, що і Галичина, і Буковина, і Бессарабія повинні входити до складу Росії)¹⁷. Через це для польської сторони надзвичайно бажаною стала самостійність України. Таким чином, М. Василько відзначав поворот у польській зовнішній політиці, наголошуючи на тому, що голова польського уряду “є безперечно прихильником української орієнтації і великий ворог Росії”. Саме через таку позицію найвищого урядовця Польщі майор Гурко запевняв М. Василька, що польський уряд піде на укладення угоди з С. Петлюрою.

Правильно оцінив М. Василько і слова польського військового аташе про те, що заява А. Денікіна стосовно Галичини є значно загрозовішою для України, ніж акція військова, тому він констатує, що лише непримиренна позиція Росії в білоруському, бессарабському та східночеському питаннях може змусити поляків спільно з румунами піти за Україною. Тоді С. Петлюра в очах поляків ставав надзвичайно цінним союзником. На завершення листа М. Василько повідомляв, що майор Гурко буде переведений на посаду аташе до Бухареста, де також має намір співпрацювати з Румунією та Україною. Замість Гурка до Берна з Бухареста прислали аташе Олдовського, з яким у К. Мацієвича склалися нормальні стосунки завдяки прихильності Олдовського до української справи¹⁸. Це давало можливість М. Васильку дивитися з оптимізмом на майбутні взаємини з польським військовим аташе.

У липні ж 1919 р. М. Василько за дорученням міністра закордонних справ розвинув зносини з румунським послом у Швейцарії Пакліану. Уже перші зустрічі з ним дали українському послу інформацію про можливість надання Румунією допомоги Україні. М. Василько писав з цього приводу, що у випадку, коли “ми (Україна. – *Авт.*) з Бессарабії і з більшої частини Буковини на річ Румунії зрезигнуємо (примиримося. – *Авт.*), [Румунія] буде нам в дуже великих справах помочою служити”. Від Румунії сподівалися допомоги у справі захисту інтересів України перед Францією та у примушенні країн Антанти змінити рішення стосовно ЗУНР. Тут українська сторона, власне, М. Василько сподівалася, що Румунія спільно з Чехословащиною будуть діяти “щоби проєкт неутралізованя знов прийнятій зівстав”¹⁹.

Того ж дня, 31 липня 1919 р., коли складався вище згаданий лист, мав місце візит до М. Василька з боку чехословацького уповноваженого Барачека. Посол Чехословащини наголосив у розмові з М. Васильком, що Україні потрібно розвивати свої стосунки із сусідами, окрім Росії та Польщі. Він прямо підштовхував до розвитку відносин між Україною та Румунією, гарантуючи при цьому добрі стосунки і з Чехословацькою республікою²⁰.

Перші кроки М. Василька на посаді посла УНР у Берні знайшли позитивний відгук у політичних та дипломатичних колах країн Центральної Європи. Після візиту до М. Василька Барачек мав консультацію з міністром закордонних справ ЧСР Е. Бенешем, і той у своїй інструкції, її Барачек, за словами М. Василька, продемонстрував українському послу, наказував “з Васильком удержувати якнайкращі зносини; в польсько-українській справі задержимо українцям прихильну неутральність”²¹. Після обіду з румунським послом 31 липня 1919 р. мав місце візит М. Василька до Пакліану 8 серпня 1919 р., звіт про який уповноважений посол швидко відправив міністру А. Темницькому. Під час зустрічі М. Василько добився обіцянки, що Румунія буде морально підтримувати боротьбу за визнання суверенітету України, а також виступить посередником при вирішенні польсько-української суперечки. Однак, все це могло відбутися за умови, “коли ми (Україна. – *Авт.*) зрезигнуємо на річ Румунії зі всіх претензій відносно Бессарабії, а також і Буковини. Відносно Буковини то може вдасться для нас врятувати чисто українську частину”. Тут М. Василько змушений був констатувати той факт, що “Україна ніколи не мала в посіданню Бессарабії і Буковини, та що ті території, з однієї сторони через Росію, а з другої сторони через Австрію насильно чи підступно забрані зістали, а Українці там пізнійше поселилися”²². Зрозуміло, що відвертість М. Василька була необхідною в констатуванні факту, але його сподівання на врятування для України саме української частини Буковини свідчать про те,

що і він, як і М. Грушевський, намагався підходити до вирішення територіальних суперечностей не з точки зору “історичного права”, а з точки зору ситуації, яка склалася на час вирішення конфлікту.

Перебуваючи на посту посла УНР у Берні та маючи зносини з Румунією та Україною й Парижем, М. Василько міг дозволити собі критичні висловлювання з приводу ситуації, яка склалася навколо України. Так, він зазначав, що представник УНР у Парижі В. Панейко не виконував доручення С. Петлюри, спрямовані на укладення міцніших відносин з Румунією та Польщею. Заперечував він (посилаючись на дані румунської сторони) і наказ Антанти Румунії про блокування України.

Дипломатичну місію в Швейцарії М. Василько очолював до своєї смерті. Тільки в 1919 р. на потреби української дипломатії у Швейцарії М. Василько потратив власних грошей на сто тисяч франків²³.

Декретом прем'єр-міністра УНР І. Мазепи від 19 листопада 1919 р. М. Василько призначається послом у Берліні. Однак, цю пропозицію М. Василько не прийняв тому, що побоювався, що його призначення до Берліну викличе непорозуміння з державами Антанти²⁴. Проте майже до кінця існування посольства УНР в Берліні (1923 р.) М. Василько за завданням уряду УНР і особисто С. Петлюри брав активну участь в його діяльності і здійснював неофіційне керівництво. В грудні 1919 р. – січні 1920 р., а також з 1 березня до червня 1920 р. М. Василько перебував в Берліні. Він енергійно налагоджував зустрічі з послами Польщі (п. Шебеко) і Франції (де Марцілі), які раніше недружно ставилися до УНР, звинувачуючи українське посольство в німецькій орієнтації внаслідок доносів з боку окремих членів української делегації в Парижі (А. Галіпа та ін.).

На М. Василька була також покладена відповідальність за роботу української місії в Італії, і С. Петлюра неодноразово наполягав, щоб М. Василько переїхав до Рима. Але сталося так, що він поїхав не в Італію, а в Бельгію. У липні 1920 р. в Бельгії (місто Спа) проходила міжнародна конференція, яка офіційно мала займатися розглядом виконання постанов Версальського миру і претензіями Антанти до Німеччини і тому офіційними представниками на ній мали бути лише держави Антанти та Німеччина. Туди не запросили не тільки членів Четвертого союзу, але й нейтральних держав. Спроби української делегації добитися розгляду українського питання були проігноровані офіційними учасниками конференції.

Це змусило М. Василька проаналізувати роботу українських делегацій на міжнародних конференціях. Зокрема, ознайомившись з роботою української делегації в Парижі, М. Василько дав негативну оцінку її керівникові графу Тишкеви-

чу, який не використав можливостей для популяризації серед дипломатичних кіл угоди між УНР і Польщею від 22 квітня 1920 р., не підтримував тісних стосунків з офіційними інституціями, а як “аристократ, клерикал і антисеміт” підтримував зв’язки лише з окремими особами²⁵.

С. Петлюра приділяв значну увагу налагодженню зв’язків з іншими державами, підбору кадрів для цієї важливої ділянки державної роботи. Він пропонував, щоб більш досвідчені дипломати надавали консультації і своєчасну допомогу молодим дипломатам. Миколі Васильку, як уже зазначалося, крім очолюваного ним посольства в Швейцарії, було доручено здійснювати політичний контроль і нести відповідальність за посольства в Італії, Німеччині, а також Угорщині. Через нього йшло фінансування цих і деяких інших посольств. Він був послом у ранзі міністра і йому було виявлене велике довір’я. Зокрема, йому були надані широкі повноваження в здійсненні окремих дій від імені держави. В архіві збереглося за підписом голови Директорії і Головного Отамана, голови Ради міністрів і міністра закордонних справ наступне посвідчення: “Наш уповноважений міністр п. Микола Василько є спеціально уповноважений умовляти про конференції політичного, військового та фінансового характеру і брати на себе відповідальні зобов’язання, для чого дане йому це законне і авторитетне уповноваження”²⁶.

У кінці 1921 р. становище еміграційного уряду УНР та його представництв, як і всієї української еміграції за кордоном, надзвичайно ускладнилося. Адже це був період після підписання низки договорів щодо західноукраїнських земель (Сен-Жерменський, Тріанонський, Ризький), коли Паризька конференція не визнала обох делегацій (УНР і ЗО УНР) представника української держави. Держави Антанти та їх союзники вирішували питання з позиції своїх національних геополітичних інтересів. У цей час загострилися стосунки

між різними групами українських емігрантів. Почалися пошуки винних у причинах поразки української революції, взаємні звинувачення і т. п. Таких нападок зазнав і М. Василько з боку тих, хто нічого не робив і ні за що не відповідав. Однак С. Петлюра до кінця вірив М. Васильку і високо цінував його дипломатичний хист.

В останній рік свого життя М. Василько відчуваючи надзвичайну перевтому і погіршення стану здоров’я через надлюдський ритм його діяльності, мав намір йти у відставку. Але С. Петлюра і голова уряду А. Лівіцький умовляють його залишитися. Миколі Василькові й надалі доводиться крім активної дипломатичної діяльності, щоденно тягти тягар фінансового забезпечення дипломатичних посольств і місії, а також допомагати окремим особам української еміграції. І це він робив до самої своєї смерті, яка раптово сталася 2 серпня 1924 року від нападу важкої форми астми, посиленою напруженою працею.

За життя, а ще більше після смерті про М. Василька поширилося чимало невірних свідчень, міфів, просто наклепів. Почнемо з того, що його досить часто в літературі називали австрійським бароном. Насправді він мав дворянський титул рицаря. Робилися спроби звинуватити його в тому, що він в своїй дипломатичній діяльності виконував якісь потаємні завдання Австрії та Німеччини, або що вся його діяльність була спрямована на особисте збагачення. Архівні матеріали засвідчують безпідставність таких тверджень. До кінця своїх днів Микола Василько залишався українським патріотом, вболівав за відродження Української Народної Республіки, був упевненим, що українці стануть гідними європейцями, які займуть поважне місце в світовому політикумі.

Він був дипломатом за покликанням і зробив все від нього можливе для розвитку української дипломатичної служби в нелегких умовах визвольних змагань та перебування уряду УНР в екзилі.

ПОСИЛАННЯ

- 1 Ляхощкий В. Микола Василько: парадокси пам’яті та забуття // Україна дипломатична. – Вип. 2. – К., 2002. – С. 475-486; Ляхощкий В. Покликаний покласти життя за ідею // Микола Плав’юк: Україна – життя мос. – Т. 3. – К.: Вид-во ім. Олени Теліги, 2002. – С. 921-940; Соловйова Вікторія. Дипломатична діяльність Української Народної Республіки у листуванні Миколи Василька (за документами ЦДАВО України) // Архівознавство. Археографія. Джерелознавство: Міжвід. наук. зб. – Вип. 5. – К., 2002.
- 2 Der Adel von Galizien, Lodomerien und der Bukowina. – Wien, 1985; Larionescu T. Familii vechi Bucovinene. – Bucuresti, 1944. – S. 8.
- 3 Stenographische Protokolle des Bukowinaer Landtags für die erste Session der zweiten Periode. 1867. – Czernowitz, 1867. – S. 11.
- 4 Там само.
- 5 Norst A. Alma Mater Francisko-Josephina. – Czernowitz, 1900. – S. 131.
- 6 Руска Рада (Чернівці). – 1899. – 3 листопада.
- 7 Докладніше див.: Добржанський О. Національний рух українців Буковини. – Чернівці: Золоті литаври, 1999. – С. 259-292.
- 8 Посол Василько про галицьке та буковинське русофільство // Буковина. – 1909. – 14 грудня; Українці, Росія і польські власті в Галичині // Буковина. – 1909. – 15 грудня.
- 9 Расевич В. Зовнішньополітичні орієнтації австрійських українців (1912-1918 рр.) // Матеріали засідань Історичної та Археографічної комісії НТШ в Україні. – Львів, 1999. – Вип. 2. (1995-1997). – С. 257.

- ¹⁰ Державний архів Чернівецької області (ДАЧО). – Ф. 283. – Оп. 1. – Спр. 5. – Арк. 31-32.
- ¹¹ Чернин О. В дни мировой войны. – М.-Петроград, 1923. – С. 265-266.
- ¹² Дорошенко Д. Мої спомини про недавнє минуле (1914-1918) // Український історичний журнал. – 1993. – №4-6. – С. 89.
- ¹³ Центральний державний архів вищих органів влади та управління України (ЦДАВОУ). – Ф. 3696. – Оп. 1. – Спр. 24. – Арк. 14.
- ¹⁴ Там само. – Арк. 50.
- ¹⁵ Там само. – Оп. 1. – Спр. 167. – Арк.11.
- ¹⁶ Там само. – Оп. 1. – Спр. 172. – Арк. 1.
- ¹⁷ Павлюк О. США і східно-галицьке питання на Паризькій мирній конференції 1919 р. // Київська старовина. – 1999. – №6. – С. 71, 73.
- ¹⁸ ЦДАВОУ. – Ф. 3696. – Оп. 1. – Спр. 24. – Арк. 75.
- ¹⁹ Там само. – Спр. 167. – Арк. 10.
- ²⁰ Там само. – Арк. 11.
- ²¹ Там само. – Арк. 23.
- ²² Там само.
- ²³ ЦДАВОУ. – Ф. 4453. – Оп. 1. – Спр. 17. – Арк. 168.
- ²⁴ Там само. – Ф. 3695. – Оп. 1. – Спр. 199. – Арк. 41.
- ²⁵ ЦДАВОУ. – Ф. 3695. – Оп. 1. – Спр. 236. – Арк. 44.
- ²⁶ Там само. – Ф. 3695. – Оп. 1. – Спр. 125. – Арк. 26.